

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Johannis Meyeri S. Literarum Doct. & Prof. Uxor
Christiana Sive De Conjugio Inter Duos Deque Incestu Et
Divortiis, Dissertationes Tres**

Meier, Johannes

Amstelædami, 1688

Cap. IV. Exemplum Abrahami Gen. XVI. & sequentibus, non probat
Polygamiam.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40272

VIII. Majori cum specie objici posset, quod Abimelech uxorem jam habens com. 17. & insuper Saram mulierem accipiens com. 2. 3. tamen ad justitiam suam & integritatem cordis provocarit com. 4. 5. quam Deus etiam approbat com. 6. Quod ergo alteram superinducere voluerit, id ex integritate cordis fecisse videtur? Respond. peccari paralogismo figuræ dictionis, & a dicto secundum quid; justum & integrum vocari Abimelechum, non ἀπλάγς, sed κατὰ ἴ, sicut gentes, quæ legis sunt, facere & hoc respectu excusabiles dicuntur Rom. 11. 14. 15. etsi totam legem non observent, atque ita in totum excusari nequeant. Comparative justus potuit dici Abimelech, quatenus magis injustus & improbus fuisset, si Abrahamo uxorem rapuisset. Igitur integer erat, respectu illius adulterii & raptus. Ita Thamar justior erat Jehuda Gen. xxxviii. 26. quæ tamen justa non erat, quando se adulterio temeraverat. Et Habacuc vocat Judæos in Babyloniam deportatos populum justiorem Chaldæis. Sane qui hoc modo justus, etiam improbus est, & non nisi ad alium comparatus justus; sicut exosa dicitur Lea, id est, minus amata Gen. xxix. 30. 31. Hoc ergo fecit Abimelech cum integritate cordis, quod nesciverit Saram fuisse marito junctam, Abrahami uxorem, adeoque vi alterius uxorem non rapuerit. Alia jam loca dictis affinia, brevitati studens, tacite prætermitto.

C A P U T IV.

Exemplum Abrahami Gen. xvi. & sequentibus, non probat polygamiam.

EX historia Abrahami magnum causæ suæ præsidium & patrocinium quærunt polygamie defensores Theophilus & Ath. Vincentius, sed Arcuarius pag. 135. & seqq. varia exempla patriarcharum examinans, præterito Abrahamo, cum primis urget exemplum Davidis 2 Sam. xii. de quo nos suo loco. Libertatis nostræ memores, qua hæctenus nostrorum confutavimus argumenta, primum expendemus Theses generales XLVIII. XLIX. L. quibus patriarcharum exemplis probatum eunt polygamiam, deinde in specie exemplum Abrahami inde a Thesi xl. usque ad LIV. Etsi autem prolixus admodum sit Theophilus, omnia tamen argumenta, quæ

quæ nervum & momentum habere videntur, excutiemus. Ita inquit Th. XLVIII. *Quemcunque Deus a polygamia neque per somnia, neque aliis dehortationum modis abstinet, ille polygamiam tanquam rem indifferentem, liberam, peccato vacuum permittit. Atqui Deus suos fideles a polygamia neque per somnia, neque aliis modis dehortatus est. Ergo. Majorem probat exemplo Abimelechi ethnici, quem in somnio a peccato meditato duntaxat dehortatus est Deus, multo benignius ergo erit erga suos amicos in præcavendis peccatis.*

II. Quod multi hic regerant, patriarchas ex ignorantia peccasse, id ei absurdum videtur Th. XLIX. quia Deus tam familiariter cum Patribus locutus, ut ipsius voluntatem ignorare non potuerint. Imo Deum obligatum fuisse in promulganda lege ita se gerere, ne subditi se ignorantia excusent, & teneri suis fidelibus ignorantiam peccatorum adimere, sicut Abimelecho ignorantiam præmeditati saltem adulterii exemit. Quæ omnia hujusmodi comprehendit argumento: *Cuicumque Deus ignorantiam putativi peccati polygamias non eximit, ad quod lumen ceu legislator, imo Pater obligatur, illi polygamiam ceu rem indifferentem peccato carentem concedit. Atqui Deus suis fidelibus ignorantiam putativi peccati polygamias nunquam exemit, &c. Ergo. Quod alii excipiant, Deum in fidelibus suis ita dispensasse & polygamiam permisisse, æque absurdum esse ait, eo quod renatis seu fidelibus minime permittatur, ut in legem Naturæ & Decalogum peccent, & injuste, inhoneste ac turpiter agant. 1 Thef. iv. 3-7. 1 Tim. i. 9. Dispensare in lege nature ne Deum quidem posse, manente eodem objecto, & iisdem circumstantiis.*

III. Quibus ut satisfiat argumentis, in antecessum primo observari velim, quod suppeditavit nobis ipse Theophilus Th. xxxiv. & lvi. plerosque veterum non dedita opera & præmeditate, sed occasione data ad polygamiam processisse, Abrahamum sterilitate uxoris diuturna & amica ejusdem persuasione inductum ad bigamiam pervenisse; Jacobum per fraudem Labanis ad polygamiam adactum; Davidem occasione exilii, prima uxore orbatum, divitem & prudentem Abigail ambivisse. Variis ergo occasionibus sanctis patribus extorta potius fuit polygamia, quam ultro ab illis cum Lamecho affectata. 2. Adde etiam sanctissimos viros quandoque peccasse, ubi bonam suam intentionem non adstrinxerunt ad Dei voluntatem revelatam. Moses supra cæteros homines commendationem habet pietatis, fuit Deo familiarissimus Num. xii. 7.

& tamen in bona sua intentione peccavit Deut. III. 23-25. quod ex ira Dei constat, quando contra revelatam Dei sententiam aliquid petit. Conf. Exod. IV. 13. Ita peccavit Gideon, qui fidelibus annumeratur Heb. XI. 32. quia fecit Ephod privatim, illudque in domo sua erexit, quod erat interdictum, hinc id familiæ ipsius exitio fuit Jud. VIII. 27. Sara laudem pietatis quidem habet I Pet. III. 6. cum vero audivisset ex Abrahamo nasciturum semen promissionis, quo illud promoveret, quia sterilis erat ipsa, suo consilio Hagarrem illi conjunxit, unde multum deinde ipsi creatum molestiæ Gen. XVI. 21. Non ergo æstimandæ sunt actiones a bona intentione virorum sanctorum, quia hæc subinde est occasio vel causa peccandi. Nec quærendæ regulæ obedientiæ ex nostra intentione, sed accipiendæ a Dei revelatione in Scriptura sacra.

IV. Hisce præmissis, nego consequentiam argumenti Theſi XLVIII. a Theophilo allati. Ex silentio dehortationis vel increpationis Dei, relaxatio legis concludi nequit, quippe qui & omnia peccata contra legem commissa in genere taxat, & in graviora plerumque invehitur. Plura peccata a patribus admissa, quorum specialis increpatio vel dehortatio nusquam reperitur. Gratiam illam præstitit Deus Abimelecho, ut eum cohiberet a raptu alienæ uxoris & adulterio, quam non tenetur exhibere singulis. Roganti diviti epuloni singularem revelationem, & dehortationem fratrum respondebatur ab Abrahamo, *Habent Moſen & Prophetas, audiant eos.* Luc. XVI. 27-29. Jonas jusſus est Ninivitas dehortari a peccatis, non item Hierosolymitanos, quibus Deus notas fecerat vias suas. Deinde falsa est minor, quod Deus nullo modo fideles V. T. a polygamia sit dehortatus. Contrarium liquet ex institutione conjugii Gen. II. 24. & Levit. XVIII. 18. Mal. II. 14. 15. Quid Deus fecerit per somnia, nobis non constat, cum de expressis tantum in Verbo Dei judicare licet.

V. Neque ego quidquam absurdum video in ista sententia, ex ignorantia in multis peccasse patres, exemplis & longa consuetudine seductos, cum lex scripta nondum esset. Abraham v. gr. ante fuit idololatra, in Sabæorum religione educatus, an mirum est, si ille aliquid ex ea gente retinuerit? Equidem fuit ignorantia vincibilis, quia institutio contrarium docebat, quæ tamen etiam in animis fidelium obsolescere potuit, cum homines sæpe non attendant ad præcepta, uti attendere debent. Valet hic illud Dion. Chryſost. *Orat. LXXIX.*

Lex.

Lex natura amissa est, & exolevit apud vos o infelices! Pharifæi & Scribæ ignorabant legis mentem post tot oracula Mosis & prophetarum Mal. 11. Matt. v. & XIX. Neque Deus de novo legem revelare & inculcare, aut a peccato unumquemque abstrahere tenetur, cum id ab ejus libero arbitrio dependeat. An Adamo & Evæ majus lumen debebat Deus, ne peccarent? quidni etiam Diabolo & angelis malis de novo legem promulgavit? Adeoque iterum negamus consequentiam istius argumenti, Cuicumque Deus ignorantiam polygamix non eximit, scilicet post Institutionem & legem generalem, illi eam concedit. Negamus etiam, Deum ad id esse obligatum.

VI. *Dispensationem* quod attinet, notari velim, de præceptis legis naturæ, quæ ex Dei natura fluunt, cujusmodi sunt in priori Decalogi tabula, Deum nullo modo dispensare posse, sicut semetipsum abnegare nequit 2. Tim. 11. 13. Non potest Numen sui odium præcipere vel indifferens se inducere ad id, ut vel coli velit a suis creaturis, vel abnegari; cui perinde sit vel subditos suos ad sui abnegationem, vel ad sui agnitionem obligare; id enim destrueret Dei naturam, & Deum non-Deum faceret. Posterioris autem tabulæ præcepta, quæ ex natura hominis & aliarum rerum fluunt, etiam quidem non sunt mutabilia, minorem tamen immutabilitatis gradum obtinent, quam quæ a natura Dei pendent, cum Deus absolute loquendo naturas rerum mutare queat. Ita leges divinæ aliquando acceperunt restrictionem, non quidem pietatis erga Deum, quam laxare Deus nequit, cum creaturam nexu obedientiæ solvere non possit, sed amoris erga creaturas, quando post lapsum quorundam odium imperavit Gen. 111. 15. Conf. Deut. VII. 2. XIII. 14. 15. XX. 16. f. XXIII. 3. f. 2 Chron. XXIX. 2. Pf. CXXXIX. 21. 22.

VII. His ita expensis, satis liquere potest lectori, quid super hoc argumento sit sentiendum. Nimirum quanta Dei in lege naturæ, quæ a natura creaturarum pendet, condenda libertatis indifferentia est, tanta ejusdem circa istius legis mutationem vel dispensationem est potestas. Qui enim suo arbitrio & mero beneplacito præcepta quædam dedit, quæ si placuisset, etiam plane non dare, vel aliter dare potuisset, sicut meræ potestatis & libertatis erat ab initio unam homini jungere uxorem, cum plures creare & sociare potuisset, (quod Sect. I. cap. 11. Th. I. 111. demonstravimus) is eadem

libertate posset, si vellet, vel ejusmodi præceptis quasdam personas eximere, vel eadem prorsus abrogare. Quis hic summi legislatoris potestatem limitabit? homini non sibi legem dedit. Actiones ejus omnes sunt justæ, licet ratio illarum nobis non semper constet. Ita censet gravissimus Theologus Rivetus *Exerc. in Genes. XLV.* Deum a communis legis obligatione Israelitas absolvisse. Quæ sententia non videtur omni probabilitate destituta. Celebrissimo Wittichio *Theol. pacif. cap. XVIII. Th. CCLXXIII.* qui tamen cum aliis statuit, Polygamiam citra istam dispensationem esse illicitam. Unde fallum esse liquet, quod Daph. Arcuarius statuit pag. 140. dispensationem Legis naturæ sine ejus abolitione fieri non posse. Quin ipse Theophilus cum Magno, cujus verba citat, Theologo concedit, mutatis circumstantiis, posse Deum dispensare, uti de præcepto VIII. circa Israelitas. Annon in patriarchis aliquo modo circumstantiæ dici possunt mutata, quando instar Lamechi, studio & ex libidine, bigami non fuere, sed data occasione, ex desiderio impletionis promissi divini, ut quærent semen Dei, ad Dei gloriam? Quam solliciti fuerint veteres de hærede, inter alia ex historia Thekohæ liquet 2 Sam. XIV. 7.

VIII. Utut autem dispensatio divina, sive exemptio ab obligatione legis, circa quædam præcepta, quæ non habent intrinsecam turpitudinem repugnantem imagini divinæ, locum habeat, hic tamen eam factam vel concipiendam esse, negamus. Polygamia olim tolerabatur a Deo, & immunis esse potuit a pœna, et si non esset immunis a culpa. Gravissimi tamen Theologi crucem domesticam Abrahamo impositam, & æmulationes atque jurgia inter uxores Jacobi transmissa, non immerito de calamitatibus, quibus eos Deus castigaverit, exponunt, quod gratis negat D. Arcuarius pag. 139. Multa hujus generis toleravit & dissimulavit divina clementia, quæ non approbavit divina sanctitas. Si Deus aliquid, minus cum ordinatione sua conveniens, permittere & tolerare velit, certas ob causas, quis cum ipso disputabit, aut trahet in exemplum casus singulares, & pro lege habebit? Neque tamen dicendum, Deum permittere fidelibus, ut peccent. Non est hæc permissio ethica & legalis, qua Deus nulla lege prohibeat peccatum. Absit; vel qualis datur circa res indifferentes & bonas, divitias, honorem, valetudinem; sed est permissio physica, consistens in actu voluntatis Dei positivo, quo deliberato con-

consilio suspendit illam actionem, per quam poterat peccatum impedire, & non impedit futuritionem talis actus, cui peccatum adheret.

IX. Nunc in specie exemplum Abrahami aggredimur examinare, Thesi XL. & sequentibus prolixè a Theophilo allegatum, ex quo ita argumentatur pro polygamia. *In quo Abraham vir illuminatissimus & familiarissimus amicus Dei uxori obtemperavit & a Deo non fuit culpatus, illud ei pro peccato non fuit. Quia Deus non est προσωπολήπτης unum aequè reprehendens ac alterum. Atqui in polygamia Abrahamus non fuit taxatus. Ergo. Cui subjungit generalissimum argumentum in omnibus exemplis repetendum Thesi, XL. I. Quodcunque in Abrahamo non fuit peccatum, etiam nobis non est peccatum. Atqui polygamia etc. Ergo. Ratio iterum, quia Deus non est προσωπολήπτης, & peccatum, in quocunque invenit, verbis & factis punit: nec potest ex peccato non peccatum facere. Peccatum est & manet peccatum, fidelis vel infidelis illud perpetret.*

X. Respond. Prioris syllogismi consequentia negatur. Sæpius a Sanctis admittuntur peccata, neque tamen ideo semper culpatores legimus. Non ideo divortia ob quamlibet causam honesta & legitima erant, quod prophetæ Israelitas non reprehenderint ubique & ab hoc facto non avocarint. Satis habuerunt eos reprehendere ob peccata, quæ directè contra leges a Deo positas incurrebant. Conf. dicta præced. Cap. III. Th. VI. Annon Deus cum propterea culpaverit expressis verbis, nobis lateret, saltem non legimus. An Deus ideo προσωπολήπτης est, quod reprehendat peccatum Davidis cum Bathseba & Uria patratum & non plurima alia peccata? Siracides patrum facta recensens Cap. XLIV. & sequentibus, peccatorum Moïsi & Aaronis non meminit, sed Davidis tantum & Salomonis, Cap. XLVI. quia hæc erant enormia peccata. Urget Theophilus exemplum Adami, quod is obediens uxori suæ malesuadæ contra mandatum Dei, taxatus & punitus sit, ideo non potuisse non pariter Abrahamum culpari a Deo, quod in hoc negotio uxori obtemperaverit.

XI. Verumenimvero peccatur hic elencho parium, eandem esse rationem Adami & Abrahami. Non est comparandum exemplum illud Adami obedientis Evæ cum Abrahamo obtemperanti Saræ. Adam enim recens e manibus Dei tanquam sui opificis egressus, integro intellectus lumine, & voluntatis perfectione,

con-

contra expressum mandatum modo datum, cujus erat conscius, solis uxoris blanditiis succubuit. Neque id tantum particulare peccatum, sive gulæ sive superbiæ erat, sed omnia peccatorum semina hic concurrebant; de veracitate Dei addubitatio, timoris Dei excussio, infidelitas, superbia & divinitatis affectatio, contractio rei vetitæ, ἀσπογία in posteros, & totalis a Deo apostasia. Adeoque gravissimum hoc fuit peccatum totius naturæ, quam totam corripit. Et tanta rerum copia abundans facile vitare poterat hoc peccatum, præcepto non repugnante inclinationi naturali. Abraham, inquit Mercerus, hic nimium uxori obsequitur, per errorem tamen, non per contumaciam, ut Adam, cui specialiter mandatum fuerat factum, ne arboris vetitæ fructu vesceretur. At Abraham hic nondum sciebat, an ex ipsa Sara futurum esset semen illud, quod sibi pollicitus erat Dominus. Longe ergo alia ratio fuit Abrahami, de quo Abarbenel scribit *Commentario in Pentat. f. 61. 2.*

ולמר הכתוב התנצלות על אברהם למה עשה את הרבר הזה באמרו מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ כנען רוצה לומר שבראותו שיערו השם שיתן לו זרע בארץ כנען ושעמד שם עשר שנים ולא הוליד חשב בלבו כמחשבת שרה שלא יוליד. *Docet Scriptura excusationem Abrahami, quare hoc fecerit, quando dicit (Gen. xvi. 3. accipiens Sarai Hagarem ancillam suam) exactis decem annis, ex quo habitabat Abram in regione Canaanis; hoc est, cum animadverteret, Deum promississe sibi dare semen in terra Canaan, & postquam ibi decem annos substiterat, se nondum genuisse, reputavit in animo suo idem, quod cogitaverat Sarah, Deo non placere sibi dare semen ex ea, ideo accepit Hagarem.*

XII. Posterioris argumenti, quod in Abrahamo non fuit peccatum, etiam in nobis non est, negatur consequentia & assumptio. Quia variant circumstantiæ. Abraham prolis suscipiendæ & tanti hæredis promissi causa hoc fecit, quem, Sara sterili manente, exactis nunc decem annis, non amplius exspectavit, hinc Augustinus *lib. xvi. de Civit. Dei c. xxv.* alijque Patres & Theologi Christiani cum a peccato absolvunt. Verba illa Abrahami, *ego liberis carens incedo Gen. xv. 2.* Abarbenel ita interpretatur: *Abraham non proponebat sibi murmurare propterea, quod a Deo non nactus esset liberos, secundum naturam suam, sed postquam eos Deus dare promiserat, per modum benignitatis & gratia convenire putat, ut daret in juventute sua, ut essent sibi in auxilium & prodesse. Nam ut sagitta in manu*

manu robusti, ita sunt pueri (Psal. cxxvii. 4.) Ita ex mente eorum, qui locum Malach. ii. 15. de Abrahamo exponunt, consequentiam Iudæorum, (Abraham non tantum cum Sara, sed etiam cum Hagar concubuit, Ergo & nobis illud non est prohibitum,) Propheta negat, quia Abraham, Sara sterili manente, exoptavit habere filium, non ex libidine carnis; nec contra voluntatem Saræ Hagarē accepit, neque Saram odio habuit. Et licet Abraham sit pater credentium, non ideo nobis integrum est omnia imitari, sed quatenus ille Deum imitatus est. Neque dubium nobis est, quin Abraham peccaverit, æque ac Lamechus, alique non fœderati & infideles, dum prolis causa leviter media captat & rationes illicitas, præter Dei verbum & voluntatem, contra institutionem Dei, etsi bona ejus esset intentio, quæ in tantum excusat. Quia amplius expectari promissionem Dei oportebat, quam recentem superiore capite de eodem argumento a Deo acceperat.

XIII. Pergit Theophilus Thesi XLII. *Quodcunque increatus Angelus Dei approbat, non est peccatum. Atqui polygamiam Abrahami cum Hagar inchoatam, per acrem reprehensionem superbia, & intermissam taxationem concubitus approbat. Ergo.* Respond. verum est, Angelum ibi loqui increatum, de quo Abarbenel in legem f. 61. 3. 4. testatur, quod non possit esse Propheta, quia dixit, *multiplicabo valde semen tuum* (Gen. xvi. 10.) & quia vocatur יהוה אל יהוה *Jehova fortis Deus*, qui cognovit cor & cogitationes Hagaris, com. 11. 13. Sed nego, Angelum istum approbasse polygamiam. Jubet tantum Saræ heræ suæ se submittere, & afflictionem subire com. 9. seq. non autem probat factum, neque jubet cum Abrahamo iterum concumbere. Videtur potius Abraham ea abstinuisse post natum Ismaëlem, prout jussus est a Deo, ex voto Saræ, ancillam ejicere Gen. xxi. 10. & seq. Displicebat Deo consilium Israelitarum, quod regem sibi postularent, 1 Sam. viii. 7. 8. & tamen miram ostendit providentiam in toto hoc negotio 1 Sam. ix. 17. seq. & cap. x. Id nos non debet in eam opinionem deducere, ut credamus, Deo placuisse.

XIV. Sequitur aliud argumentum, quod quidem speciosum videtur, haudquaquam tamen solidum est Thesi XLIII. *Quodcunque Deus, Angelus, Abrahamus, Sara, & omnes circa illa tempora viventes (vicina gentes Hemor, Sichemita,) omnesque Propheta, Apostoli & Patres Ecclesie omni tempore pro legitimo habuerunt, illud illegitimum*

seu peccatum censeri nequit. Atqui Deus, Angelus, Abraham &c. filios Patriarcharum ex uxoribus secundariis natos, non pro spuris aut natis, sed pro legitimis habuerunt. Ergo adhuc hodie pro legitimis sunt habendi; & per consequens, polygamia, ex qua nati sunt, est legitima, & adhuc hodie erit legitima, seu legi divina non contraria. Citat patres nonnullos & Lutherum, qui ab omni crimine Abrahamum absoluerint. Minorem probat eadem Thesi XLIII. & L.L. LII. ex eo, quod Deus Ismaeli ex Hagare nato benedixerit, longam vitam concefferit, curamque paternam & exactissimam ejus habuerit Gen. XVII. & XXI. cum spurii nulla benedictione Dei fruerentur, & a cœtu Dei arcerentur usque in tertiam generationem. Cui haud dissimile est argumentum ex historia Jacobi desumptum Gen. XXIX. Thes. LV. Jacobus cum uxoribus illis tribus Lea, Bilha & Silpa, quas post primam duxit, & cum prima retinuit, legitimos procreavit filios, qui venerunt in cœtum Domini, Ergo ei polygamia ceu res indifferens est permessa. Eandem benedictionem divinam ad probandam polygamiam allegat etiam Arcuarius pag. 139. pari modo alii argumentantur. Si polygamia fuisset illicita, sanctos patres plerosque, a quibus Christus descendit, censendos spurios.

XV. Resp. absurdam hanc esse consequentiam, Deus benedixit liberis ex polygamia susceptis, a cœtu atque hæreditate eos non exclusit, & homines pro legitimis habuerunt, Ergo polygamiam ceu legitimam, & legi divinæ non contrariam, approbavit, & adhuc hodie approbat & pro legitima habet. Etenim 1. non omne id legitimum in foro conscientiæ, quod tale in foro civili, in quo polygamia olim tolerabatur & immunis erat a pœna publica, etsi non esset immunis a culpa. Legitimi ergo possunt esse filii æstimatione civili, quamvis conjunctio parentum non sit legitima in foro conscientiæ. 2. Si id procederet, simili argumento colligeretur, Deo scortationem Gileadi placuisse, quod ex meretrice sustulerit Jephtham, cujus fides & aliæ insignes virtutes celebrantur. Kajini curam Deus gessit, ne a quovis obvius occideretur Gen. IV. 15. neque tamen ideo ipsi placuit. Abraham per 400. annos carebat terra promissa, quia tantum temporis adhuc concefferat Amoræis Gen. XV. 13-16. ideone Amoræi Deo placebant?

XVI. Moab & Ammon filii Lot, (qui Abrahami fratris filius, ejusdemque comes ex Chaldaea in Cananæam, atque consors pietatis

tatis 2 Pet. 11. 7. sq.) veri Mamferi *spirii* erant, ex incestu nati, & quidem inebriato patre; at tamen duabus nationibus, quarum auctores erant, quia Loto oriundæ, & Israelis consanguineæ, Deus benefecit, & insignem hæreditatem donavit. Bis occurrit mandatum de non offendendo Moabo Deut. 11. 9. 17. 18. 19. Edom fuit hostis infensissimus Israelis, nihilominus tamen Deus ei dedit quietem in possessionem, & salvam custodiam ad tempus, ut tunc eum attingere non liceret Deut. 11. 4. 9. Magna meretrice inimica est Ecclesiæ, & tamen longa fruitur quiete, sed impleta mensura peccati, iudicium ejus erit eo gravius Apoc. xvii. 12-16. cap. xviii. 7.

XVII. 3. Lex illa Deut. xxiii. 2. tempore Abrahami & Jacobi nondum erat lata. Neque, ut modo audivimus, in foro & æstimatione civili illegitimi erant ex polygamia a Deo tolerata suscepti. Neque lex ista omnes promiscue illegitimo concubitu prognatos ab honoribus excludit, sed eos qui & illegitimi sunt in se, & in publico omnino infames pronunciati, quales Ismael filius Abrahami & filii Jacobi, ex Lea, Bilha & Silpa nati non erant. Etiam si enim concubinae contra institutionem Dei ducebantur, honestiore tamen loco habebantur, quam prostibulae, quarum conjugatio plane & semper injusta est. Lex autem agit de *Mamzer*, quo, Celeberr. interprete Fr. Junio, significatur is, qui ex scorto sive prostibulo natus est, plane incerto patre, sed certissima infamia; est ergo vir *ἐκ πόρνῆς ἐκ scorto* (ut vertunt LXX.) cui & incertus pater, & mater infamis est, talem Deus non vult admittendum in populo suo, ad Ecclesiæ & reipublicæ administrationem. Vocem *מזר* derivat Kimch. a *זר* quod sit *alienus* a legitima familia R. Saadia habet *זר* *illegitime genitus*; nempe ex scorto. Versio Arabica Erpeniana *ابن الزانية* *pullus meretricis*.

XVIII. 4. Adde Grotii Annotata ad 2 Sam. xi. 27. mala visa est res, quam fecit David, in oculis Domini. id est, displicuit adulterium, nuptiis conglutinatum cap. xi. 9. Neque tamen irritæ fuere eæ nuptiæ, neque filius postea natus, ob id minus legitimus. Multa enim in hoc genere non probe sunt, quæ tamen rata sunt. Nec frustra Bethsabea in genealogia Christi diserte nominatur, ut ejus exemplo moniti Judæi minus averfarentur illos alienigenas, qui vitiis quondam obsiti vitam emendaverant. Recte monet Grotius, non sine ratione Christum Bathsabeæ, aliorumque gravissimorum peccatorum nomina inserta voluisse

catalogo majorum suorum, qui tamen in foro civili non habebantur pro illegitimis. Filius Davidis Salomoh ex Bathseba natus, per Nathanem Prophetam vocatus est *Jedidja dilectus Domini*, quod Dominus diligeret ipsum. 2 Sam. xii. 24. 25. Factum ergo & matrimonium displicuit Domino, attamen filium dilexit. Augustinum aliosque patres Abrahamum a crimine absolvere novimus, aliqualem excusationem concedimus. Lutheri exitum Dei organi sententiam, quam prolixè citat Ath. Vincentius, *non esse prohibitum, plures ducere uxores*, non moramur. Scriptura sola nobis debet esse norma doctrinæ & morum, non hominum commenta, qui falli possunt, quia omnes sunt mendaces Psal. cxvi.

XIX. Reliqua argumenta Theophili ex historia Abrahami desumpta, non sunt magni momenti; ut quod extat Thesi XLIV. *Qui peccatilla punit, & que censentur magna peccata, non punit, ille peccatilla habet pro veris peccatis, reliqua vero, que putantur magna, pro indifferentibus.* Atqui Deus punivit risum in Sara Gen. xviii. 12. qui in comparatione ad polygamiam, quam in Abrahamo, Sara & Hagare nunquam punivit, est peccatillum. Ergo polygamiam habet pro indifferenti. Respond. 1. Neg. Consecutionem majoris, quia Deo possunt esse sanctæ rationes, cur unum peccatum magis reprehendat & puniat, quam aliud, pro renata, ut tamen alterum propterea pro indifferenti non agnoscat, aut e numero peccatorum non excludat. 2. Nego, risum illum fuisse peccatillum, quo in fide festinavit Sara, quæ festinatio improbatur Esa. xxviii. 16. Quia non expectavit Dei promissionem, sed ex hominum sensu Dei facultatem æstimavit, reprehensa est acriter propter incredulitatem & impatientiam, atque ob consilium de Hagare ancilla Abrahamo conjungenda. Acute pro more scribit Abarbenel *Comm. in Pentat. fol. 67. 2.* Quia jam ante Sara hoc audiverat ex ore Abrahami, magnum reatum contraxit, quod neque prima neque secunda vice hoc crediderit.

XX. Pergit Theophilus th. XLV. Cui Deus revelat ea, que ad ipsum proprie non spectant, ei non abscondit ea, que ad salutem ipsius æternam concernunt. Atqui Deus revelavit Abrahamo interitum Sodomæ, ergo magis ea, que salutem ejus æternam concernunt, uti est polygamia, si peccatum est. Respond. 1. Majorem non esse universalem, exempla Bileami Num. xxiv. Cajaphæ Joh. xi. & aliorum docent. 2. Negatur, interitum Sodomæ ad Abrahamum non spectasse.

Cum

Cum enim Deus subverteret illas civitates, recordatus Abrahami emisit Lotum e medio illius subversionis Gen. xix. 29. Revelavit Abrahamo intentum Sodomæ, ut præciperet filiis suis & familiæ suæ post se justitiam & jus, ne iisdem peccatis commaculati in idem iudicium incurrerent. Dabat etiam hac ratione Abrahamo ansam pro justis in illa civitate intercedendi. 3. Gravissima Sodomitarum peccata & horrenda illa divina vindicta non debent comparari cum peccato ab Abrahamo per infirmitatem, si non ignorantiam, commissio. Etiam amicos Dei in peccato maxime ignorantia subinde manere, probant exempla Asæ, qui rectum fecit in conspectu Domini, sicut David, neque tamen excelsa abstulit 1. Reg. xv. 11. 14. & Josaphati cap. xxii. 43. 44.

XXI. Thesi XLVI. reperit, quæ jam superius proposuit, nempe *Deum Abrahamo, cum quo familiarissime conversatus est, polygamiam seu peccatum neque in peculiari lege, neque in exemplis committentium proposuisse, adeoque eam pro peccato non habere.* Resp. Neg. consequentiam, illud non esse peccatum, de quo Deus non peculiarem legem dedit. Contrarium ostendit Christus explicans Decalogi præcepta Matt. v. Dein legem expressam habemus Gen. 11. 24. licet ejus forte oblitus fuerit Abraham, sicut aliorum præceptorum. Denique Thesi LIII. objicit, *polygamiam Nachoris seu bonum nuncium Abrahamo allatum, liberosque, ex illa natos sine ulla reprehensione narrari Gen. xxii. 24.* Abrahamum polygamiam continuasse, & plures uxores secundarias sibi ascivisse Cap. xxv. Unde ita argumentatur. *In quocunque Abraham (Iacobus, Elkana, Gideon, David, Salomo) per dies vite sue perseveravit, illud non fuit peccatum, quia perseverare in peccato & pœnitentiam agere, non possunt esse simul in eodem subjecto. Atqui in polygamia Abrahamus & ceteri perseverarunt Gen. xxv. 16. 1. Par. xxxii. Ergo.*

XXII. Respond. 1. Nihil Gen. xxii. 24. dici, nisi quod Nachor quoque concubinam habuerit, in eadem cum Abrahamo, Sabæorum religione forte educatus. Factum illud nec probatur, nec improbat. Bonum illud nuncium consistebat in eo, quod Nachoris fratris sui semen intelligeret multiplicatum, sicut Deus supra promiserat, propter Abrahamum etiam amicis se benedicturum, quod gaudium pariebat patriarchis. 2. Ex historia Mosaica non liquet, Abrahamum polygamiam continuasse. Gen. xxv. 1. Ke-

turam uxorem accepisse legitur, quam eandem fuisse cum Hagar, quam rursus duxerit, sine fundamento, & contra scripturam asserunt quidam Hebraei, quia dicitur *וַאֲבִרְתָּ אֵת הָאֵלֶּיךָ וְאֵת אֲשֶׁר לְאֵלֶיךָ* & *addidit*, vel *perrexit Abraham uxorem ducere*, i. e. adhuc uxorem duxit, & quia diversa sunt nomina Ketura & Hagar, ejus etiam distincta mentio com. 12. Tertio quia *concupinarum* fit mentio com. 6. & denique tres generationes distinctae narrantur, ex Ketura com. 2. 3. 4. ex Hagare com. 12. 13. 14. 15. ex Sara com. 19. Accepisse autem Abrahamum Keturam post mortem & decessum Saræ, & matrimonium Isaac, Hagare, quam ante diu cognoverat, jam dimissa, satis ex ordine hujus historiae manifestum est. Quamvis Ketura com. 6. concubinæ nomine designetur, respectu consortii tamen justa fuit Abrahami uxor. Quia procul dubio hoc cavet Abraham, cum Keturam ducturus esset, ut solus filius Isaac hæres esset. Qui ergo probabunt nostri, Abrahamum in polygamia perseverasse? Cur Deus iussit Abrahamum auscultare voci Saræ, & ejicere ancillam, non tantum propter filium, uti vult Ramban, sed propter ipsam, ut Abrabanel Gen. XXI. 10. 11. 12. si grata fuerit hæc copulatio?

XXIII. Audiamus & hic Doctiss. Scripturarum Interpretem quem Theophilus citare solet, Fr. Iunium ad Gen. xxv. *Hic quaeritur, utrum post obitum Sara Abraham Keturam duxerit, nec ne, ac proinde uxor justa, an concubina illius fuerit.* Respondet hoc modo cum Augustino & aliis: *Abrahamum post Sara obitum Keturam justam uxorem duxisse: quæ res tum sanctimonia & exemplo Abrahami, tum verbis Moysis confirmatur. Sanctimonia, quia Abraham non erat nescius naturalis de conjugio juris, ac proinde polygamiam fugiebat. Exemplo, quia ne de Hagare quidem ducenda consilio cogitasset, nisi Sara importunius fecisset, supra 16. Verbis denique Moysis, quia dicitur adjecisse, sive perrexisse uxorem ducere. Adjecisse autem non superstiti Sara, sed defunctæ: quia superstes Sara, neque conjugium ante oculos suos neque liberorum procreationem fuisset perlatura, quod argumento c. 16. & 21. qua ancilla cum filio ejecta est, confirmatur. 3. De Iacobo, Elkana, & reliquis, quos perseverante in polygamia dicit Theophilus, postea videbimus. Consequentia autem falsissima est, in quo Abraham, Iacob, David, similesque viri sancti perseverarunt, illud non est peccatum. Annon fideles in multis peccatis, quæ sæpe ignorant, perseverant, ad mortem usque, quia tunc demum totaliter deponitur corpus peccati, neque tamen desinunt respicere,*

re, exemplo Pauli Rom. VII. 24. Neque Apostolus absurdum iudicat, in uno eodemque subjecto reperiri carnem & Spiritum, malum & bonum, vetus & novum principium.

XXIV. Concludimus verbis Celeber. Spanhemii Par. III. *Dub. Evang. CXXII. §. II. Aliud longe, narrari aliquid in sacris, aliud, laudari; aliud tolerari à Deo, vel non puniri, aliud, vel præcipi vel probari. Aliud, loqui de jure; aliud loqui de facto; aliud loqui de officio; aliud de praxi; aliud, de lege, aliud, de exemplis. Inepta illatio ab uno ad alterum, quando illa disparia. Narrantur sane multa de concubinariis & polygamiis, non probantur, quippe que contraria primæ institutioni matrimonii. Hæc applicari possunt omnibus reliquis exemplis, quæ nunc explicare aggredimur.*

CAPUT V.

Neque Esavi, Jacobi & Onanis exempla Gen. XXVI. XXVIII. XXIX. XXX. XXXI. XXXII. XXXIII. XXXVI. XXXVII. probant, polygamiam esse licitam.

QUamvis dicta hæcenus sufficere deberent polygamie defensoribus ad assensum permovendis, ab exemplis patriarcharum perperam argumentum duci ad probandum, polygamiam licitam esse, reliquæ tamen theses de Esavo, Jacobo & sequentibus patriarchis breviter sunt examinandæ, & discutiendæ argutationes paucis, ut dubitandi locus nullus relinquatur. Objicit Theophilus Thesi LIV. Esavi bigamiam ex Gen. XXVI. 34. & trigamiam cap. XXVIII. 8. 9. ob quam neque a Spiritu S. neque a parentibus sit reprehensus, sicut nec Jacobus polygamus. Unde talis syllogismus: *Quodcumque Spiritus S. neque in locis propriis, nec alibi, vel generaliter vel specialiter taxat, illud non est peccatum. Sed polygamiam Esavi & Jacobi Sc. Ergo. Respond. I. Esavi exemplum nihil efficit, quia fuit עֵשָׂא profanus & nequam Hebr. XII. 16. & uxores duxit Cananæas ad Sanctorum parentum vexationem Gen. XXVI. 35. A qua impia polygamia procul dubio πόρνος scortator eodem loco ad Hebræos appellatur, quia tam polygamia, quam matrimonio quæsito ex profapia maledicti Canaanis peccavit. Abraham & reliqui sancti viri, aliquo modo excusantur, quia quærebant multiplicare semen sanctum, quod fieri per Esavum non poterat. Displicuit ergo factum Spiritui S.*

II. 2